

OSVRTI

O ZNAČENJU NEKIH PRIDJEVA

U prošlom broju Jezika u članku O značenjima nekih riječi S. Kovačević raspravlja, među ostalim, i o značenjima pridjeva različit-različan, slamni-slamnat, kožni-kožnat i mesni-mesnat. Nastoji dokazati da značenja tih parova nisu ista. S obzirom na različite sufikse skloni smo već u načelu pretpostaviti da Kovačević ima pravo. Kad čitamo članak, zapaziti ćemo da je pisan vrlo uvjerljivo i većina će prihvatiti piščevo dokazivanje da razlike zaista postoje. Tek pažljivijem čitaocu neće raspršiti svaku sumnju. Zaista, ima više razloga koji ne dopuštaju da Kovačevićovo dokazivanje jednostavno prihvatimo kao nesumnjivu činjenicu, pogotovu za prvi par.

1. Pridjevi različan – različit

Na sumnju u Kovačevićeve dokaze za ovaj par navodi nas već činjenica što se ne poziva na rječnike, odnosno što i onaj jedini koji spominje, Broz-Ivekovićev, izjednačuje različan s različit jer je drugi pridjev upućen na prvi. A tako je i u Deanović-Jernejevu Hrvatskosrpsko-talijanskom rječniku, Dayre-Deanović-Maixnerovu Hrvatskosrpsko-francuskom rječniku, Ristić-Kangrginu Rečniku srpskohrvatskog i nemačkog jezika. Karadžić u Srpskom rječniku oba pridjeva prevodi jednim pridjevom, a tako i Benešić u Hrvatsko-poljskom rječniku.

Drugo, i sam pisac kaže da se pridjev različit sve češće upotrebljava u značenju pridjeva različan i navodi za to više potvrda, u većini od istaknutih pisaca.

Treći razlog za sumnju navest će onoga tko poznaje prirodu sufiksa -(a)n. On je semantički prazan, tj. nema nikakva specifičnog značenja. To je opći sufiks za tvorbu kvalitativnih pridjeva i zato često ima usporodne pridjeve s ostalim sufiksima,¹ pa tako

i sa sufiksom -it: vječan-vječit; ponosan-ponosit, prkosan-prkosit, uzoran-uzorit, razložan-razložit, sumporan-sumporit; izrazit-izrazan, riječit-rječan, zavojit-zavojan i dr. Negdje preteže upotreba pridjeva na -(a)n, negdje na -it, ali ni jedan par ne pokazuje strukturalnu semantičku razliku. (Stilska pripada drugoj razini jer se ona, kao i kod drugih sinonima, može zasnivati na različitom glasovnom sustavu, na raznim asocijativnim vezama, na nejednakoj čestoti i sl.)

Pa ipak, kad se čita Kovačevićev članak, čini se da on ima pravo. Svoj glavni dokaz temelji na zamjenljivosti i pokazuje kako pridjev različit u određenim primjerima možemo zamijeniti pridjevom mnogi, a različan ne možemo. Taj bi razlog zaista bio dovoljan i mogao bi obezvrijediti prva tri, jer je lingvistički najvredniji, da je izveden kako valja. Kovačević se u svom dokazivanju poslužio postupkom koji nije korektan, ali tako vješto da se nekorektnost može otkriti tek posebnom pažnjom.

Pridjevi različan i različit nemaju samo jedno značenje, nego više bliskih i sličnih: raznolik, raznovrstan, nejednak, drukčiji, ili oprečno značenje pridjevima jednolik, jednak, isti. Jedna će značenja pridjev mnogi moći zamijeniti u oba pridjeva, druga neće. Kad se to radi, treba uzeti primjere s istim značenjem i jednoga i drugoga pridjeva. Kovačević nije tako postupio. Za svaki pridjev uzima različite primjere s pridjevom različan u jednom značenju, a primjere s pridjevom različit u drugom. Zato taj njegov dokaz ne vrijedi.

¹ To sam pokazao u radnji Sufiksalna tvorba pridjeva u suvremenom hrvatskom ili srpskom književnom jeziku, Rad JAZU, 344, Zagreb, 1966, str. 140-148.

2. Pridjevi *slamni-slamnat. kožni-kožnat. mesni-mesnat*

Značenje tih pridjeva već je mnoge potaklo da ih razgraniče, ali, polazeći od krive analize, obično su razmatranje završili osudom pridjeva sa -nat. Karakterističan završetak -at mnoge je naveo na pomisao da i pridjevi *slamnat, mesnat, kožnat, papirnat* znače obilan slamom, pun slame... kao što nosat, glavat, šakat... znače 'koji ima velik nos, glavu, šake'. Na stranputicu su skrenuli to lakše što nisu spoznali ni pravu prirodu sufiksa -at. Kovačević ne poistovjećuje sufikse -at i -nat i blizu je dobrom rješenju. Ipak, njegovo je tumačenje potrebno dopuniti.

Pridjevi *mesni, kožni* mogu biti odnosni pridjevi (posesivni) sa sufiksom -ni i gradivni sa sufiksom -(a)n. Kako gradivnih gotovo i nema u neodređenom obliku, to je razlika vidljiva tek u kontekstu, u vezi tih pridjeva s imenicama uz koje stoje... Tako su npr. odnosni pridjevi u sintagmama *mesna industrija, kožne bolesti* (odjel za kožne bolesti). Tu pridjev možemo zamijeniti posesivnim genitivom: *industrija mesa, bolesti kože* (za *slamni* nemam pogodan primjer, ali u načelu vrijedi isto). Gradivne pridjeve *mesni, kožni, slamni* možemo zamijeniti vezom *od mesa, od kože, od slame*. A kad je što od mesa, kože, slame, onda je ujedno puno mesa, kože, slame, i po tome ne može biti velika razlika u značenjima pridjeva *mesni, kožni, slamni* s druge i *mesnat, kožnat, slamnat* s druge. Prvi su gradivni, a drugi kvalitativni gotovo u istom značenju i zato se često upotrebljavaju i mogu upotrebljavati uz iste imenice. To će biti još jasnije kad znamo da pridjevi sa sufiksom -nat ne znače automatski »pun«, »velik«, jer ni -at nema to značenje automatski kao što sam pokazao u spomenutoj radnji.² Zato nije pogrešno *suhomesnati proizvodi* ni naziv gostionice »Pod *slamnatim krovom*«. Ako ovdje želimo tražiti razliku, tada treba početi od para do para i na potvrđenim primjerima pokazati u čemu se razlikuju. Kategorijska razlika u pripadnosti (gradivni-kvalitativni) ne rješava sve. *Stjepan Babić*

PISANJE SKRACENICE ZA AKADEMSKI STEPEN MAGISTAR

Zakonom o stručnim nazivima (Službeni list FNRJ br. 13 od 3. 4. 1963. godine) ustanovljen je, pored ostalih stručnih naziva, odnosno stepena, i akademski stepen *magistar*. Taj stepen stiču – kako stoji u Zakonu – »lica koja završe nastavu trećeg stupnja na fakultetu, određenoj visokoj školi ili određenoj samostalnoj naučnoj ustanovi (čl. 2).

Nastava trećeg stupnja izvodi se u našim fakultetima i drugim visokoškolskim ustanovama već nekoliko godina, za to vrijeme mnogi su građani stekli stepen magistra, pa ipak se skraćunica koja označava taj stepen nije još afirmirala: nije ušla u Pravopisni rječnik, u rječnik stranih riječi i sl. Osim toga, još nije objašnjeno ni kako bi tu skraćenicu trebalo pisati: *mag., m-r, mr.* (s tačkom) *mr* (bez tačke) ili kako drukčije.

Sama riječ *magistar* kao stručni naziv (ili oznaka stručnoga, odnosno akademskoga stepena) postojala je u nas i ranije, samo je imala drukčiji sadržaj, tj. značenje. Tako u Klaićevu Velikom rječniku stranih riječi (Zagreb, 1966) stoji ovakvo objašnjenje:

»*māgister*. -stra, 2. mn. *māgistārā* lat. (*magister* – savjetnik, voda, učitelj) 1. u nekim zemljama – naučni stepen; odgovara našem 'profesor', osobito srednjoškolski; 2. u srednjem vijeku: a) poglavar duhovno-viteškog reda; b) predavač tzv. 'slobodnih' (humanističkih) nauka; 3. *māgistar farmācijē* – apotekar, ljekarnik (skr. *mr, pl.*)...«¹

Formulacija pod t. 3. u ovome objašnjenju ne odgovara više stvarnosti, bar ne u našoj zemlji i na našem jezičkom području (i to ječ od 1963. godine). *Magistar farmacije* kao stručni naziv više ne postoji. Prema čl. 7. citiranog Zakona lice koje završi drugi stupanj farmaceutskog fakulteta stiče stručni naziv *diplomirani farmaceut*. Isto tako, na medicinskim fakultetima nakon završenog drugog stupnja stiče se stručni naziv *ljekar* ili *liječnik*, a ne *doktor*, na stomatološkom

¹ Isto je objašnjenje dato i u ranijim izdanjima (v., npr., izd. 1962).

² O. c., str. 215.